

HALVETİYYE TARİKATI ŞEMSIYYE KOLU MEŞAYİHİ VE ŞEMSİ DERGÂHI SON POST-NİŞİNİ : Hüseyin Şemsi (GÜNEREN)

Cengiz GÜNDOĞDU (*)

ÖZET

Bu çalışmada Türk kültür tarihinde önemli bir yere sahip olan Halvetiyye tarikatının dört ana kolundan biri olan ve merkezi Sivas ve yöresi olmak üzere hem İstanbul hem de İstanbul dışında etkinliğini sürdüren Şemsiyye kolunu kurucu piri bağlayan meşayih silsilesi verilmiş, sonra da bu kolun müessisi olan Şemseddin Sivasî hakkında bilgi sunulmuş ve şubeleşmesine değinilmiştir. Şemseddin Sivasî'den sonra tekkelerin kapatılmasına kadar olan süreçte devam eden silsilesi verildikten sonra da Şemseddin Sivasî'nin Sivas'taki dergâhında son post-nişin olarak görev yapmış olan Hüseyin Şemsi Güneren'in hayatı ve tasavvufî şahsiyeti sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Halvetiyye, Şemsiyye, Sivasıyye, Şemseddin Sivasî, Şemsi Dergâhı, Yusuf Ziyauddin, Ahmet Tahir Memiş, Mustafa Özeren, Hüseyin Şemsi Güneren.

Sheik of Semsıyye Subdivision of Halvetiyye Order, And Last Head of Semsı Dervish Convent: Hüseyin Semsı (GÜNEREN)

ABSTRACT

This study gives an account of genealogy of sheiks starting from the founder (pir) of Semsıyye subdivision, which, though centrally placed in Sivas and environs, was also active both in and outside Istanbul, and which was one of four main subdivisions of Halvetiyye Order, an order which has a significant place in the Turkish cultural history; then provices information about Semseddin Sivası, the founder of this subdivision, and details the process of formation of branches by this subdivision. The genealogy of the subdivision from Semseddin Sivası to closing down of dervish lodges (tekke) is given, and the life and Sufı personality of Hüseyin Semsı Güneren, who served as the last head (post-nişin) in the dervish convent of Semseddin Sivası in Sivas, are explained.

Key Words: Halvetiyye, Şamsıyya, Sivasıyya, Şams ad-dın Sivası, Şams-ı Dervesih Lodge, Yusuf Zıya ud-dın, Ahmet Tahir Memiş, Mustafa Özeren, Hüseyin Şemsi Güneren.

*) Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniv. İlähiyat Fak. Tasavvuf Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.
(e-mail: cengizgundogdu@hotmail.com)

Giriş

Halvetîlik Türk insan ve cemiyetine en fazla müessir olan tarikatlerden biri belki de birincisidir. Bu tarikat her sınıftan insana hitâb eden ve mensûbları arasında muhtelif meslek erbabını görmek imkânı olan bir gönül ocağı şeklinde müşâhede edilmektedir. Siyâset, askerlik, fikir ve sanat dünyasının bir çok ünlülerinin de ya doğrudan veya bilvesile Halvetîlik'ten feyz aldıklarını bilmekteyiz¹.

Türk cemiyetine geniş ölçüde müessir olmuş bu tarikatın keyfiyet planında taşıdığı özellik kemmiyet planında da kendini göstermiş, İstanbul başta olmak üzere pek çok beldede Halvetî tekkeleri ekseriyeti oluşturmuştur.

Halvetiyyenin, merkezi Sivas ve yöresi olmak üzere hem İstanbul hem de İstanbul dışında etkin olan kollarından birisi Şemsiyye koludur.

Bu çalışmamızda Halvetiyye tarikatı Şemsiyye kolunu kurucu pîre bağlayan meşâyih silsilesi takdim edildikten sonra bu kolun Şemseddîn Sivâsî'den sonra tekkelerin kapatılmasına kadar olan süreçte devam eden silsilesi verilecek, daha sonra da Şemseddîn Sivâsî'nin Sivas'taki dergâhında son post-nişîn olarak görev yapmış olan Hüseyin Şemsi Güneren'den bahsedilecektir.

I- Halvetiyye Tarikatı Şemsiyye Kolu Meşâyihî:

A- Kurucu Pirden Yahya Şîrvânî'ye Halvetî Meşâyihî Silsilesi

İslâm dünyasının en yaygın tarikatı olan Halvetiyye adını kurucusu olan Ömer b. Ekmelüddîn el-Halvetî (ö.750/1349 veya 800/1397, Tebriz)'den almaktadır.

Ömer el-Halvetî'nin vefatından sonra tarikatın silsilesi Ahî Mirem Muhammed el-Halvetî (ö.812/1410, Kırşehir), Hacı İzzeddîn Türkmânî (ö.828/1424, Merâğa), Sadreddîn el-Hıyâvî (ö.860/1455, Şamahı) ile devam ederek tarikatın ikinci piri veya gerçek kurucusu diyebileceğimiz Seyyid Yahyâ Şîrvânî (ö.868/1463-64, Bakü)² ye ulaşmıştır³.

1) Y. Nuri Öztürk, *Kuşadalı İbrahîm Halvetî, Hayatı, Tasavvufî Düşünceleri, Mektupları*, Fatih Yayınevi Matb., İst. 1982, s. 25-26.

2) Yahyâ Şîrvânî, zamanında halkın hürmet ve muhabbetine mazhar olan ve sohbetlerinden pek çok kimsenin istifade ettiği bir şahsiyet olup, Ehl-i sünnet akaidine ehemmiyet vermedeki hassâsiyeti ve İran'a Şîf akâidinin nüfûz edememesindeki te'siriyle de tanınır. İrfan Gündüz, *Osmanlılarda Devlet-Tekke Münâsebetleri*, Seha Neşriyât, İst. ts., s. 65.

3) Sıralamış olduğumuz bu silsile ve zâtlar için bk.; Receb Sivâsî, *Necmü'l-Hüdâ fî Menakıbı's-Şeyh Şemseddîn Ebû's-Senâ*, Süleymâniye Ktp., Lala İsmâil Kitâblığı, nr. 694/2, vr. 38b-39a; Cemâleddîn Hulvî, *Lemezât-ı Hulviyye ez-Lemeât-ı Ulviyye*, Süleymâniye Ktp., Hacı Mahmûd Efendi, nr. 4546, vr. 10-125; Abdülehad Nûrî, *Silsilenâme-i Abdülehad Nûrî*, Süleymâniye Ktp. Çelebi Abdullah, nr. 172, vr. 83-87; Muhammed Nazmî, *Dîvân*, Topkapı Sarayı Müzesi Ktp., Hazine, nr. 920, vr. 4b-5a; Nev'i-zâde Atâf (Atâullah), *Hadâikü'l-Hakâik fî Tekmilleti's-Sakaik*, (nşr. Abdülkadir Özcan), Çağrı Yay., İst. 1989, I, 62; Mehmed Sâmî' Sünbülî, *Esmâr-ı Esrâr*, Cemâl Efendi Matb., İst. 1316, s. 15-16, 50; Sâdık Vıcdanî, *Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye'den Halvetiyye*, Evkâf-ı İslâmiyye Matb., İst. 1919-1922, s. 4-117; Hoca-zâde Ahmed Hilmi, *Ziyâret-i Evliyâ, Dâru'l-Hilâfeti'l-Âliyye*, İst. 1317/1899, s. 19-87; Muhammed b. Hasan el-Halvetî, *el-Adâbü's-Seniyye lîmen Yürdü Tarika Sâdâti'l-Halvetiyye*, Süleymâniye ktp., Düğümlü Baba, nr. 218, vr. 25b-28b; Sûzî Ahmed Efendi, *Silsile-i Pîrân li Meşâyihî'l-Halvetiyye*, Süleymâniye Ktp., Osman Huldî Öztürkler, nr. 63, vr. 29b-31b, Sûzî Ahmed

Halvetiyye tarikatı Yahyâ Şîrvânî'ye gelinceye kadar önemli bir yayılma kaydedememiştir. Etrâfa halîfe gönderip tarikatı neşretme işi ilk defa bu zat tarafından başlatılmıştır⁴.

Halvetiyye yine ilk defa Yahyâ Şîrvânî'nin ölümünden sonra kollara ayrılmaya başlamış⁵ ve onun halifeleri vâsıtasıyla İslâm dünyâsının değişik bölgelerinde ve özellikle Kafkasya ve Anadolu'da yayılma imkânı bulmuştur. Diğer taraftan Halvetiyye, İran'da doğmuş bir tarikat olmasına rağmen, Osmanlı döneminde İstanbul, Anadolu ve Balkanların en yaygın tarikatı olmuştur.

Halvetiyye Anadolu'ya Sadreddîn Hiyavî (ö. 860/1455, Şamahı)'nin halifelerinden Amasyalı Pir İlyas (ö. 837/1433, Şamahı) tarafından getirilmiştir⁶.

Tarikatın İstanbul'a ilk defa gişi ise Cemal Halife diye bilinen Cemaleddîn İshak Karamanî (ö. 933/1527) vâsıtasıyla olmuştur⁷. İstanbul'da ilk defa halvetî âyînini neşreden de bu zâttır⁸.

Kuruluşundan itibaren sünnî şeklini muhâfaza eden bu tarikatın uc beyliklerinin dîni hayâtı üzerinde doğrudan doğruya mühim bir te'sîri olmamakla birlikte, Anadolu'ya yerleşir yerleşmez Ahî teşkilâtıyla sıkı bir alâka peyda ederek, müntesiblerini artırmış ve kuvvetlenmiştir⁹.

Yahyâ Şîrvânî'nin irşâd halkasında yetişen ve tarikatın Anadolu'da yayılmasında etkin olan meşhûr halifeleri; Dede Ömer Rûşenî (ö.892/1486, Tebriz)¹⁰, Alaeddîn Ali(867/1462), Pir Şükrullâh Ensârî (ö. 868/1463), Habîb Karamânî (ö.902/1496, Karaman)¹¹ Pîr Bahâeddîn Erzincânî (ö.869/1464)¹² ve Ziyâeddîn Yusuf Şîrvânî'dir¹³.

Efendi, *Dîvân-ı Sûzî*, Mustafa Efendi Matb., İst. 1290, s. 21-22; İsmâil Hakkı Bursevî, *Silsile-i Tarîk-ı Celveti*, Haydarpaşa Hastahânesi Matb. İst. 1291/1874, s. 28-72; Bandırmalı-zâde Ahmed Münîb, *Mîr'âtü'l-Turuk*, Cemal Efendi Matb., İst.1306, s. 26; Sarı Abdullah Efendi, *Semeretü'l-Fuad fi'l-Mebde-i ve'l-Me'ad*, Matbaa-i Amire, İst. 1288/1871, s. 138-141; Harîrî-zâde Mehmed Kemâleddîn, *Tibyânu Vesâilî'l-Hakâyik fi Beyâni Selâsili'l-Tarâik*, Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 2305-94, I, 344b; Hüseyin Vassâf, *Sefîne-i Evliyâ-ı Ebrâr ve Şerh-i Esmâr-ı Esrâr*, Süleymâniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 2306-2309, V, 263-264; Ahmet Rif'at Efendi, *Lugat-ı Târihiyye ve Coğrafîyye*, Mahmut Bey Matb., İst. 1299/1881, IV, 240.

4) Ahmed Rifat, *a.g.e.*, IV, 240.

5) Sarı Abdullah, *a.g.e.*, s. 141.

6) Süleyman Uludağ, "Halvetiyye, *DİA*, XV, 394.

7) Tahsin Yazıcı, "Fâtihden sonra İstanbul'da İlk Halvetî Şeyhleri", *İstanbul Enst. Dergisi*, sy. II, İst. 1956, s. 87; Süleyman Uludağ, *a.g.md.*, XV, 394.

8) Mehmed Ali Aynî, *İslâm Tasavvuf Târîhi*, (Sad. H. R. Yananlı), Akabe Yay., İst. 1985, s. 130.

9) Köprülü (Köprülü-zâde), M. Fuad, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu*, TTK Yay., Ank. 1994, s. 96.

10) Bu zat için bk. Hulvî, *Lemezât*, s.515-516.

11) Hulvî, *Lemezât*, s.407-410; Mevlânâ Abdurrahmân Câmî, *Nefehâtü'l-Üns min Hazarâti'l-Kuds*, (trc. ve şerh. Lâmi'î Çelebi), Mârifet Yay., İst. 1980, s. 577-579.

12) Bu zat için bk. Hulvî, *a.g.e.*, s. 411-416; Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, (haz. A. Fikri Yavuz, İsmâil Özen), Meral Yayınevi, İst. ts. I, 174.

13) Yahya Şîrvânî'nin diğer meşhur iki halifesi ise; Alaeddîn Ali Rumî (ö.867) (Bk. Hulvî, *a.g.e.*, s. 407-408), ve Pîr Şükrullâh Ensârî (ö.868)'dir. (Bk. 403-405.) *Lemezât*'da ayrıca Pîr Şükrullâh ile Şîrvânî'nin ortanca oğlu arasında bir post kavgası olduğu, Şîrvânî'nin ortanca oğlunun onun başından Halvetî tacını alarak posta el koyduğundan bahsedilmektedir. Bk. Hulvî, *a.g.e.*, s. 404.

Kol ve şubesi en fazla tarikat ünvanına sahip¹⁴ Halvetiyye, Yahyâ Şîrvânî'den sonra dört ana kola ayrılmış, bilahare bu kollardan da bir çok şube oluşmuştur. Halvetiyye'nin Yahyâ Şîrvânî'den sonra ayrıldığı dört ana kol şunlardır:

1- *Rûşeniyye*: Yahyâ Şîrvânî'nin ölümünden sonra oluşan bu ilk kol Dede Ömer Rûşenî (ö. 892/1486, Tebriz) tarafından kurulmuştur.

2- *Cemâliyye*: Hamîdüddîn el-Cemâlî el-Bekrî (ö.899/1494, Tebük)¹⁵ tarafından kurulmuştur. Cemal Halvetî, Çelebi Halife, Cemâlî, veya Cemâleddîn Aksarayî olarak da bilinen bu zât Pîr Bahâeddîn Erzincânî'nin halifesidir¹⁶.

3- *Ahmediyye*: "Yiğitbaşı Veli" ünvanıyla anılan Ahmed Şemseddîn Marmaravî es-Sarûhânî (ö.910/1505, Manisa) tarafından kurulmuştur¹⁷.

4- *Şemsiyye*: Şemseddîn Ahmed b. Ebû'l-Berekat Muhammed b. Ârif b. Hasan ez-Zilî es-Sivâsî (ö.1006/1597, Sivas) tarafından kurulmuştur. Şemseddîn Sivâsî'nin te'sis ettiği bu kol Sivas ve bilhassa Zile yöresinde yayılmış ve faaliyet göstermiştir¹⁸. Tarikat Sivasta Şemsiyye dergâhında faaliyetine devam ederken, İstanbul'da da Şemseddîn Sivâsî'nin yeğeni ve halifesi Abdülmecîd Sivâsî (ö.1049/1639) ve Abdulahad Nûrî (ö.1061/1651) ile temsil edilmiştir. Bilâhare bu zatların maharetiyle İstanbul'da Sivâsîyye şubesi ortaya çıkmıştır¹⁹.

Tarikatın bu dört ana kola kadar olan meşâyih silsilesini bu şekilde sunduktan sonra şimdi de Şemsiyye'yi Yahyâ Şîrvânî'ye bağlayan meşâyih silsilesini görelim.

B- Yahya Şîrvânî'den Şemseddîn Sivâsî'ye Halvetî Meşâyihî Silsilesi

Şemsiyye koluna dâhil olan şeyhlerin Yahya Şîrvânî'den Şemseddîn Sivâsî'ye ulaşan silsilesi şöyledir:

Yahyâ Şîrvânî (ö.890/1485)

Ziyâeddîn Yûsuf Mahdum Şîrvânî (ö.890/1485)

Mevlânâ Muhammed Rukiyye (ö.?)

Şahkubâd Şîrvânî (ö.950/1543-44)

14) Sarı Abdullah, *a.g.e.*, s. 141; Bk. Ahmed Rif'at, *a.g.e.*, IV., 241-244; Mehmed Sâmî', *a.g.e.*, s. 16, 28, 35, 38, 50; Vicdânî, *Halvetilik*, s. 39-40.

15) Bu zâtin vefatının; 900, 903, 912, olduğunu söyleyenler de vardır. Bk. Vicdânî, *a.g.e.*, s. 58.

16) Muhammed Nazmî, *Hediyetü'l-İhvân*, (İnceleme ve Edisyon Kritikli Metin) (haz. Osman Türer), (Doktora Tezi İkinci Kısım) Ank. 1982, s. 201.

17) Bu zat ve oluşturduğu kol hakkında geniş bilgi için bk. Ahmet Ögke, *Ahmed Şemseddîn-i Marmaravî Hayatı, Eserleri, Görüşleri*, İnsan Yay., İst. 2001.

18) Vicdânî, *Halvetilik*, s. 115; Vassâf, *a.g.e.*, s. 255

19) Bu kollar ve kurucuları hakkında daha geniş bilgi için bk. Nazmî, *a.g.e.*, s. 207-208; Mehmed Sâmî', *a.g.e.*, s. 16-50; Vicdânî, *a.g.e.*, s. 40-117; Hulvî, *Lemezât*, s. 395-589.

Abdülmeccîd Şîrvânî (ö.971/1563)

Şemseddîn Sivâsî (ö.1006/1597)

*Necmü'l-Hüddâ*²⁰ ve *Hediyye*²¹'de ki sıralamalardan hareketle Şemsiyye şubesi icâzet-nâmelerinin bu silsiledeki sıraya göre verildiğini söyleyebiliriz²². Nitekim Sâdik Vicdânî de, "Sivâsiyye şubesi icâzenâmeleri bu silsileyi havâdir." diyor²³. Bu kolun silsilesi Pîrî-i sâni Yahyâ Şîrvânî'den Şemseddîn Sivâsî'ye diğer bir kolla da şu şekilde ulaşır:

Yahyâ Şîrvânî (ö.890/1485)

Habîb Karamânî (ö.902/1497-98)

Hacı Hızır Amâsî (ö.?)

Muslihiddîn Halife (ö.?)

Şemseddîn Sivâsî (ö.1006/1597)²⁴.

C- Şemseddîn Sivâsî ve Şemsiyye Meşâyihî

Şemseddîn Sivâsî'den sonra Şemşî dergâhında post-nişîn olan zatların silsilesini vermeden önce bu kolun kurucusu Şemseddîn Sivâsî ve kendisinden sonra Şemşî Dergâhı'nda post-nişîn olanlarla, Şemsiyye kolunun şubeleşmesi hakkında kısa bir bilgi takdim etmek istiyorum.

a- Şemseddîn Sivâsî Kimdir?

Tam adı; Ebû's-senâ Şemsü'l-Milleti ve'd-Dîn Ahmed b. Ebi'l-Berekât Muhammed b. Ârif b. Hasan ez-Zilî es-Sivâsî'dir. "Kara Şems" olarak şöret bulan bu zât²⁵ "Şems-i Azîz" ve "Sivâsî-zâde"²⁶ olarak da anılmıştır. Günümüze yakın kaynaklarda daha ziyâde "Şems-i Sivâsî" veya "Şemseddîn Sivâsî" ismiyle zikredilmektedir.

20) Bk. Receb Sivâsî, *a.g.e.*, 38b-39a

21) Nazmî, *a.g.e.*, s. 58, 267-268

22) Silsilenin bu şekilde sıralaması için ayrıca bk. Nazmî, *Divân*, vr. 3a-4a; Vassâf, *a.g.e.*, III, 251; Mehmed Sâmî, *a.g.e.*, s. 50; Fındıklılı İsmet Efendi, *Tekmiletü'ş-Şekaik fi Hakkı Ehli'l-Hakaik*, (nşr. Abdülkadir Özcan), Çağrı Yay., İst. 1989, s. 361. Kendi kütüphanemde bulunan Ahmed Süzî tarafından İbrahim Edhem b. Muhammed Nasîb Erzürümi'ye verilmiş icazetnâme'deki sıralamada da Şemsiyye şubesi aynı sırayla verilmiştir.

23) Bk. Vicdânî, *Halvetilik*, s. 114.

24) Nazmî, *Hediyye*, s. 58; Vicdânî, *Halvetilik*, s. 114; Vassâf, *a.g.e.*, III, 251. Bu arada şunu da hatırlatalım ki, tarikat geleneğinde içinde "ehl-i beyt"ten birisinin yer aldığı silsilelere "silsiletü'z-zehab" (altın silsile) adı verilmiştir. Muhammed Nazmî'nin naklettiğine göre Yahyâ Şîrvânî, Yûsuf Mahdûm (ö.890/1485)'a hitâben kendi silsilelerinin "Silsile-i Vustâ" ve "Urve-i Vuskâ" olduğunu söylemiştir. Bk. Nazmî, *a.g.e.*, s. 268.

25) Nazmî, *a.g.e.*, s. 57; Müstakîm-zâde Süleymân Sa'dettin, *Hülâsatü'l-Hediyye*, Millet Ktp., Ali Emiri, Şeriyye, nr. 1082, vr. 10b.

26) Vassâf, *a.g.e.*, s. 251. Şemseddîn Sivâsî Sivas'ta "Sems-i Azîz" lakabıyla anılmaktadır. Vehbi Cem Aşkun, *Sivas Şairleri*, Sivas, 1948, s. 11.

926/1519 târihinde Zile'de dünyâya gelmiştir²⁷. Babası Amasyalı el-Hâc Hızır Amâsî'nin²⁸ müridlerindendir²⁹.

Kaynakların ifâdesine göre yedi yaşındayken babasının müşşidi olan el-Hâc Hızır Amâsî'nin duâsını almak üzere onunla birlikte Amasya'ya gidip, Şeyhin duâsını aldıktan sonra memleketine dönmüş, Zile'nin ileri gelen âlimlerden sarf ve nahiv ilimlerini tedristen sonra Tokat'a büyük kardeşi Muharrem Efendi ve İbrâhîm Efendi'nin yanına gönderilerek orada Arakiyeci-zâde Mevlânâ Şemseddîn Efendi'nin derslerine devâm etmiştir. Kısa sürede naklî ve akfî ilimlerde ilerleyen Şems daha sonra İstanbul'a giderek ilmini ikmâle çalışmış, burada temayüz edip belli ilmî rütbeleri elde ettikten sonra, bilâhare Sahn Medreselerinden birine müderris olmuştur³⁰. Fakat bazı müderris ve kadıların mevki ve makâm için küçülmelerini ve çeşitli hakaretlerle aşağılanmalarını görünce bu durumdan rahatsız olup bilâhare görevinden istifâ etmiştir³¹.

Şemseddîn Sivâsî daha sonra Hacca gitmiş (999/1591)³², dönüşte Zile'ye yerleşerek ders okutmaya ve halka va'z vermeye devam etmiştir. İçinde yanmakta olan arzuyu dindirmek üzere Cumapazarı (Ezinepazarı)'na giderek babasının şeyhi Hacı Hızır Amâsî'nin halifelerinden olan Muslihiddîn Halîfe'ye intisâb edip, onun nezdinde dördüncü tavr'a (Nefs-i mutmainne) kadar yükselmiştir³³.

Şeyhinin vefâtı üzerine Tokat'da ilim ve irfânıyla temayüz etmiş, şeyh Mustafa Kirbâsî'ye intisâb etmek istemişse de Mustafa Kirbâsî'nin yaşlılığını gerekçe göstermesi üzerine bu intisap gerçekleşmemiştir³⁴. Buradan tekrar Zile'ye dönen Şems, Şeyh Abdülmecîd Şirvânî(ö.971/1563)'nin Tokat'a geldiğini öğrenmesi üzerine Tokat'a gelerek bu zâta intisâb etmiştir³⁵.

Şemseddîn Sivâsî Abdülmecîd Şirvânî'nin terbiyesinde kısa sürede seyr ü sülûkunu tamamlamış ve ona onbir yıl hizmet edip hilâfet alarak Zile'ye dönmüş, tâlibleri teslîk

27) Nazmî, *a.g.e.*, s. 60; Müstakîm-zâde, *a.g.e.*, vr. 11a; Vassâf, *a.g.e.*, s. 251; Bursalı Mehmet Tâhir, *Meşâyih-i Osmaniyyeden Sekiz Zâatın Terâcim-i Ahvâlî*, (nşr. Tüccâr-zâde İbrahim Hilmî), Kütüphâne-i İslâm, İst. 1318/1900, s. 8; Bağdatlı İsmâil Paşa, *Hediyetü'l-Ârifin Esmâü'l-Müellifin ve Âsârü'l-Musannifin*, (*Keşfu'z-Zunûn Zeyli*), Milli Eğitim Basımevi, İst. 1945-1947, I, 150; Hoca-zâde, onun doğum târihini 928 olarak vermektedir. Bk. Hoca-zâde, *a.g.e.*, s. 90.

28) Bu zat Yahya Şirvânî ashabından olup, Habib Karamânî'den ahz-i tarikat etmiştir. Bk. Receb Sivâsî, *a.g.e.*, vr.5b; Nazmî, *a.g.e.*, s. 60; Hoca-zâde, *a.g.e.*, s. 90.

29) Bu zat şeyhinden icâzetli olmasına rağmen halkı irşadla mukayyed olmayıp, mücerred kendi nefsiyle meşgul olmuşlardı. Nazmî, *a.g.e.*, s. 59; Müstakîm-zâde, *H. Hediyeye*, vr. 11a.

30) Receb Sivâsî, *a.g.e.*, vr. 9a; Nazmî, *a.g.e.*, s. 61; Müstakîm-zâde, *a.g.e.*, vr. 11b; Hoca-zâde, *a.g.e.*, s. 90-91; Mehmet Tâhir, *Mesâyih-i Osmâniye*, s. 7-8.

31) Receb Sivâsî, *a.g.e.*, vr. 9b; Nazmî, *a.g.e.*, s. 61; Müstakîm-zâde, *a.g.e.*, vr. 12a; Hoca-zâde, *a.g.e.*, s. 91.

32) Muhammed Nazmî onun üç kez hacca gittiğini belirtmektedir. Bk. Nazmî, *a.g.e.*, s. 117.

33) Receb Sivâsî, *a.g.e.*, vr. 10b; Nazmî, *a.g.e.*, s. 61; Vassâf, *a.g.e.*, s. 251; Hoca-zâde, *a.g.e.*, s. 91.

34) Receb Sivâsî, *a.g.e.*, vr. 12b; Nazmî, *a.g.e.*, s. 63; Müstakîm-zâde, *a.g.e.*, vr. 12b.

35) Receb Sivâsî, *a.y.*; Nazmî, *a.y.*; Müstakîm-zâde, *a.g.e.*, vr. 11a.

ve irşâda devâm etmiştir³⁶. Şems bu minval üzere elli yıl kadar seccâde-i irşâdda bulunmuşlardır³⁷.

Sivas vâlisi Hasan Paşa Sivas'da bir câmi (Meydan Câmii veya Yeni Câmii) ve dergâh yaptırmış, irşâd konusundaki ehliyetini öğrendiği Şemseddîn Sivâsî'yi şeyhlik ve imâmlik yapmak üzere Sivas'a dâvet etmiş, o da bu dâveti kabul ederek âilesi ve talebeleriyle birlikte Sivas'a yerleşip, 1006/1597 târihine kadar burada ta'lim ve irşâd faaliyetlerini sürdürmüştür³⁸.

Zâhiri ve bâtınî ilimlerde ârif, riyâzet ve takvâsıyla meşhûr olan Şemseddîn Sivâsî, Kânûnî, II. Selim, III. Murâd, III. Mehmed, zamânında İstanbul'da va'z ve irşâdda bulunmuş, hepsinden hürmet görmüştür. O sâdece sultanların değil devrinde yaşayan ulemanın da teveccühüne mazhar olmuştur³⁹.

III. Mehmed'le birlikte Eğri Seferi'ne sûfî cihâdî da ikmâl gâyesiyle iştirâk eden Şemseddîn Sivâsî, seferden dönüştü bir süre İstanbul'da istirahatından sonra Pâdişahın ısrârına rağmen İstanbul'da kalamayıp, rahatsızlığı gerekçesiyle müsâade alarak Sivas'a dönmüştür. Yaşlılığı sebebiyle seferde çekmiş olduğu zahmet ve şiddetli soğuktan da etkilenmesi sonucu⁴⁰ 1006/1597 târihinde Sivas'da vefât etmiştir⁴¹.

Cenâze namazında altmış binden fazla kimsenin hazır bulunduğu rivâyet edilmiştir. Namazını Receb Sivâsî kıldırılmış, daha önceleri va'z ve irşâdda bulunduğu Meydan Câmii hazîresine defnedilmiştir. Bilâhare kabrinin üzerine kümbet yapılmıştır⁴². Günümüzde Sivas ve çevresinde önemli ziyâret yerlerinden biri olarak görülen bu türbe Meydan Câmii'nin avlusunda bulunmaktadır. Muhammed Nazmî burasının kendi döneminde mü'minler tarafından ziyâret edildiğini ve şehrin belâ ve musîbetlerden korunması için duâlar edildiğini, yapılan duâların kabul edildiğine inanıldığını rivâyet edildiğini⁴³ belirtmektedir.

Eserleri tetkik edildiğinde onun, selef îtikâdına bağlı müteşerri' bir sûfî olduğu, ehl-i sünnet akîdesine muhâlif, Râfîzî, Bektâşî ve Hurûfler gibi grublara karşı son derece sert çıkışlarda bulunan, sünnî akîdenin harâretli bir savunucusu olduğu görülür.

36) Receb Sivâsî, *a.g.e.*, vr.20b; Nazmî, *a.g.e.*, s: 78.

37) Receb Sivâsî, *a.y.*; Nazmî, *a.g.e.*, s. 79.

38) Receb Sivâsî, *a.g.e.*, vr. 21b; Nazmî, *a.g.e.*, s. 78-79; Müstakîm-zâde, *a.g.e.*, vr. 13a; Vassâf, *a.g.e.*, s. 154; Hoca-zâde, *a.g.e.*, s. 91; Mehmet Tâhir, *Meşâyih-i Osmaniye*, s. 9.

39) Receb Sivâsî, *a.g.e.*, vr. 39a-39b; Nazmî, *a.g.e.*, s. 102; Vassâf, *a.g.e.*, s. 252.

40) Nazmî, *a.g.e.*, s. 104-108.

41) Recep Sivâsî, *a.g.e.*, vr. 46a; Nazmî, *a.g.e.*, s. 109; Müstakîm-zâde, *a.g.e.*, vr. 22a; Hoca-zâde, *a.g.e.*, s. 91; Mehmet Tâhir, *a.g.e.*, s. 9; Vassâf ölüm târihini 1006 veya 1009 olarak vermektedir. Bk. Vassâf, *a.g.e.*, s. 252; Ahmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 205.

42) Nazmî, *a.g.e.*, s. 108; Müstakîm-zâde, *a.g.e.*, vr. 22b; Şemseddîn Sivâsî hakkında ayrıca bk. Hulvî, *Lemezât*, vr. 202; Vicdânî, *Halvetîlik*, s. 114-115; Hoca-zâde, *a.g.e.*, s. 90-94; Mehmed Süreyyâ, *a.g.e.*, III, 165; Mehmet Tâhir, *Meşâyih-i Osmaniye*, s. 7-13; Ayvansarayî Hüseyin b. İsmâil, *Tercümetü'l-Meşâyih*, Süleymâniye Ktp., Esat Efendi, nr. 1375, vr. 5a-5b; Şemseddîn Sâmi, *Kamusu'l-A'lâm*, Mihran Matb., İst. 1311/1893, IV, 2799.

43) Nazmî, *a.g.e.*, s. 108.

Şemseddîn Sivâsî hayâtını insanlara hizmete adanmış, sâir zamânlarını ölünceye dek tekkesinde zikir ve tefekkürle geçirmiştir⁴⁴. Mevlânâ'nın *Mesnevî-i Ma'nevi* adlı eserini Ramazan ayında mürdelerine okuyup açıklama gibi bir âdet edinmişti⁴⁵.

Arapça ve Farsça'yı o dillerde eser te'lif edecek derecede iyi bilen Şemseddîn Sivâsî oldukça velûd bir müellif olup, manzum ve mensur otuzdan fazla eser te'lif etmiştir. Muhammed Nazmî bir şiirinde onun eserlerinin sayısını şöyle ifâde etmektedir:

İşrânu geçer müellefâtı

*Makbûl-ı cihân masnu'atı.*⁴⁶

Bu eserlerden bir kısmı basılmış olup bir kısmı da kütübhânelerde yazma olarak bulunmaktadır. Eserlerinden bir çoğu tasavvufî muhtevâlî olup, daha çok tasavvufî fikirlerini ifâde etme ve yayma gâyesiyle kaleme alınmıştır. Yâni onun eserlerinde görülen genel tema mücerred duyguları ifâdeden ziyâde halkı irşâda yöneliktir⁴⁷.

Şemseddîn Sivâsî'nin Anadolu'nun muhtelif yerlerine yayılmış pek çok halifesi vardır. Halifeleri içinde en meşhûr ve seçkin olanı ise Abdülmecîd Sivâsî (ö. 1049/1639)⁴⁸'dir.

b- Şemseddîn Sivâsî'den Sonra Şemsî Dergâhı'nda Post-nişîn Olanlar

Şemseddîn Sivâsî'nin vefatından sonra makamına Şemseddîn Sivâsî'nin oğlu Pîr Mehmed Efendi geçmiştir⁴⁹.

Bu zâtın da iki yıl sonra (1008 / 1599) vefâtı üzerine yerine Şemseddîn Sivâsî'nin dâ-mâdı Şemsî Dergâhı ikinci postnişîni Recep Sivâsî (ö.1014/1605 veya 1016/1607)⁵⁰

44) *a.g.e.*, vr. 3a.

45) Receb Sivâsî, *a.g.e.* vr. 3a.

46) Muhammed Nazmî, *Divân*, Hazine, nr. 920, vr. 3b.

47) Eser isim listeleri ve mevzuları için Bk. Receb Sivâsî, *a.g.e.*, vr., 3a-5a, Nazmî, *Hediyye*, s. 93; Vas-sâf, *Sefîne*, s. 254-255; İsmâil Paşa, *a.g.e.*, I, 150-151; Hoca-zâde, *a.g.e.*, s. 91-92; Mehmet Tâhir, *Meşayih-i Osmaniye*, s. 10-11; a.mlf., *Osmanlı Müellifleri*, s. 206-207.

48) Bu zat hakkında geniş bilgi için bk. Cengiz Gündoğdu, *Bir Türk Mutasavvıfı Abdülmecîd Sivâsî Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000.

49) Receb Sivâsî, *a.g.e.*, vr. 38a; Nazmî, *a.g.e.*, s. 123; Müstakîm-zâde, *a.g.e.*, vr. 23a.

50) Receb Sivâsî, 947 veya 949 tarihlerinde Zile'de dünyaya gelmiştir. Şemseddîn Sivâsî'nin kardeşinin oğlu, damadı ve halifesi olup, âlim bir zattır. Eserleri basılmamış olup, bazıları şunlardır: Arapça "*Necmü'l-Hüdâ*", "*Esmâü'l-Vusûl*", "*Nâru'l-Hüdâ*" ve "*İlahiyât Mecmuası*". Sivas'ta Şemseddîn hazretlerinin dergâhında medfundur. Bk. Mehmet Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 176. Receb Sivâsî'nin ölüm târihini Mehmed Tahir 1013/1604 olarak vermekte Hüseyin Şemsî Güneren ise 1014/1605 veya 1016/1607 vermektedir. H. Ş. Güneren ayrıca Recep Sivâsî'nin, Kur'ân-ı Kerim sûrelerinden müntehâb âyât-ı izâmın cem'i ile "*Hatmi Sağır*" adında bir vird de tertib ettiğini belirtmektedir. Bk. Receb-üs Sivâsî, *Hidâyet Yıldızı Şems-ed-dîn Sivâsî Hazretlerinin Menkıbeleri (Necm-ül Hüdâ Fî Menâkıb-iş-Şeyh Şems-id-dîn Eb-is-senâ Tercümesi)*, trc. Hüseyin Şemsî Güneren, Yayına haz. Dr. M. Fatih Güneren, İst. 2000, s. VI.

geçmiş ancak kısa bir süre sonra o da vefat etmiştir⁵¹. Bunun üzerine halife ve dervişler o sırada Zile'de irşâd hizmetini yürüten Abdülmecîd Sivâsî'nin Sivas'da Şemseddîn Sivâsî Dergâhı'nda irşâd için ikametleri husûsunda ittîfâk edip davet etmişler, Abdülmecîd Sivâsî de onların dâvetlerine icâbet ederek Sivas'a gelmiştir⁵². Halifeler teberrüken bî-atlarını yeniledikten sonra⁵³ Sivâsî Efendi, Şemsiyye Dergâhı'nda⁵⁴ meşihât makâmına oturmuştur.

Böylece Şemseddîn Sivâsî'den sonra Şemsi Dergâhı'nda sırasıyla şu zatlar post-nişin olmuşlardır:

1- Pîr Mehmed Efendi (ö.1006 / 1597) geçmiştir⁵⁵. (Şemseddîn Sivâsî'nin büyük oğlu)

2- Recep Sivâsî (ö.1008/1599 veya 1009/1600) (Şemseddîn Sivâsî'nin yeğeni ve dâmadı)

3- Abdülmecîd Sivâsî (ö. 1049/1639) (Şemseddîn Sivâsî'nin yeğeni)

Bu arada şunu da hatırlatalım ki, Sivas'taki dergâhta post-nişinlik görevi Recep Sivâsî, Abdülmecîd Sivâsî ve aşağıda sisiledeki yerini göstereceğimiz Ahmed Sûzî hariç hep babadan oğula intikal ederek devam etmiştir.

Abdülmecîd Sivâsî meşihât makâmına oturduktan sonra irşâd konusundaki mahareti sebebiyle pek çok kimsenin tarîkate intisap etmesinde ve Şemsîliğin yayılmasında etkili olmuştur⁵⁶.

Böylece Abdülmecîd Sivâsî, ilim ve irfân yolundaki şöhreti sebebiyle III. Mehmed tarafından bir hatt-ı hümayûn'la İstanbul'a davet edilmiş,⁵⁷ o da bu çağrıyla kabul edip İstanbul'a göç etmiştir⁵⁸.

51) Nazmî, a.g.e., s. 123; Müstakîm-zâde, *H. Hediyye*, vr. 23a. Süreyyâ buraya kadar olan hilafet sırasını "Şemseddîn Sivâsîden sonra Veli Efendi (ö.1005) sonra Ahmed Efendi geçti ve kısa süre sonra vefat etti yerine Sivâsî Efendi geçti" şeklinde vermektedir. Bk. Mehmet Süreyyâ, a.g.e., III, 165. Doğrusu bizim verdiğimiz gibi olmalıdır.

52) Nazmî, a.g.e., s. 123; Şeyhî, a.g.e., III, 63; Hoca-zâde, a.g.e., s. 85-86; Koçu, "Abdülmecîd Efendi", I, 100.

53) Nazmî, a.y.

54) Bu dergâhın ismi Evliyâ Çelebi Seyehatnâme'sinde "Sivâsî Efendi Dergâhı" olarak geçmektedir. Vakfiye târihi, 1004/1596 dır. Bk. Saim Savaş, *Bir Tekke'nin Dini ve Sosyal Târîhi*, Dergâh Yay., İst. 1991, s. 31.

55) Receb Sivâsî, a.g.e., vr. 38a; Nazmî, a.g.e., s. 123; Müstakîm-zâde, a.g.e., vr. 23a.

56) Nazmî, Hediyye, s. 123.

57) Bk. Nazmî, a.y.; Şeyhî Mehmed Efendi, *Vakâyi'ü'l-Fuzalâ*, (Neşre haz. Abdülkadir Özcan), Çağrı Yay., İst. 1989, III, 63.; Mehmet Süreyya, *Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniye (Sicilli-i Osmânî)*, Matbaa-i Amire, İst. 1311/1893, III, 400; Hoca-zâde, a.g.e., s. 85; Vicdânî, *Halvetîlik*, s. 116; Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, I, 50; Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük Tefsîr Târîhi (Tabakatü'l-Müfessirin)*, Bilmen Yay. İst. 1974, II, 693; Türk Ansiklopedisi, "Abdülmecîd" md., I, 63; *Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi*, "Abdülmecîd Sivâsî" md. Gelişim Yay., İst. 1986, I, 33; Uzunçarşılı, İsmâil Hakkı, *Osmanlı Târîhi*, TTK Basımevi, Ank. 1973, III, 350; Koçu, R. Ekrem, "Abdülmecîd Efendi", *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul Yayınevi, İst. 1946, I, 100. Pâdişahın, kendi el yazısıyla yazdığı ve Kapıcıbaşı'yla gönderdiği hatt-ı hümayûnda yer alan ifadeler şöyledir:

c- Şemsîliğin İstanbul'a Taşınması ve Şûbeleşmesi:

Abdülmeccid Sivâsî'nin İstanbul'a göçüyle beraber Şemsîlik İstanbul da temsil edilmeye başlanmış bu arada Abdülmeccid Sivâsî'den boşalan Şemsedin Sivâsî Dergâhı post-nişînliği de aşağıda silsilelerini vereceğimiz şahıslar tarafından devam ettirilmiştir. Bu dergâhta Abdülmeccid Sivâsî'den sonra post-nişîn olan meşâyih silsilesini vermeden önce kısaca Şemsiyyenin İstanbul'daki gelişim ve değişim vetiresine bakmak faydalı olacaktır.

Şemsîlik Abdülmeccid Sivâsî vasıtasıyla İstanbul'a taşınıp kısa zamanda yayılmasıyla birlikte ilk dönemlerde Şemsiyye'nin İstanbul'daki temsilcisi konumunda iken bilâhare müstakil bir şûbe olma yoluna girmiş ve hem Şemsiyye hem de Sivâsîyye diye anılmıştır.

Abdülmeccid Sivâsî, Abdülehad Nûrî ve onların halife ve muhibleri tarafından İstanbul ve dışında geniş bir yayılma imkânı bulan Şemsîlik, neticede Abdülehad Nûriyye nisbet edilen Sivâsîyye adı altında müstakil bir şûbe olarak görülmüştür.

Öyle ki her iki şekildeki isimlendirme yanında, gerek Vicdânî gerekse Vassâf, Şemsiyye'nin Abdülehad Nûrî tarafından İstanbul'da yayıldığı ve orada da bir kolun teşekkül ettiği hususunda birleşirler⁵⁹.

Nitekim Vicdânî, Abdülehad Nûrî'nin, Halvetiyye'nin Şemsiyye şûbesini geniş bir şekilde İstanbul'da yaymış olduğundan dolayı ona Sivâsîyye kolunun kurucusu nazarıyla bakıldığını ifade eder⁶⁰.

Harîrî-zâde ve Sâdık Vicdânî, Şemsiyyeyi halvetiyyenin dört ana kolundan biri olarak değerlendirip, incelerken ve Sivâsîyyeyi de Şemsiyye'nin bir şûbesi olarak gösterirken⁶¹, *Sefîne* yazarı Şemsiyye'yi ve Sivâsîyye'yi "Sivâsîyye" bölüm başlığı altında ele almakta ve Sivâsîyye'nin Abdülehad Nûrî (ö.1061/1650)⁶² vasıtasıyla İstanbul'da inti-

"Faziletli ve kerâmetli Abdülmeccid Efendi, merhum 'ammin Şems Efendi'nin Eğri Seferi'nde refâkatinden, zâhiren ve bâtunen çok menâfi'ler müşâhede etmişizdir. Ba'de'r-rücu Dâru's-Saltana'da (İstanbul) ikâmetlerin murâd etmiş idim. Pîrliği özr-i kavî olmağın izin vermiştim. Hâlâ seni kavlen ve fi'len ve vasfen, ona müşâbehet-i tâmmе ile müşâbehetin olduğu mesmu'um olmağın, derunumuzdan meyl-i tâm etmişizdir. Hatt-ı şerîfim vusûlunde, Dâru's-Saltana'ya hicret itmen emrim olmuştur. İhmâl olunmaya." Bk. Nazmî, a.g.e., s. 124; Müstakîm-zâde, a.g.e., vr. 24a; Şeyhî, a.g.e., III, 63, III, 400; Mehmed Süreyyâ, a.g.e., III, 400.

58) Bk. Nazmî, a.y.; Müstakîm-zâde, a.y.; Şeyhî, a.y.; Mehmet Süreyyâ, a.y. Tespitlerimize göre Abdülmeccid Sivâsî'nin İstanbul'a gidiş târihi 1599 veya 1600 târihleri arasında olmalıdır.

59) Krş. Vassâf, a.g.e., III, 255; Vicdânî, a.g.e., s. 115.

60) Vicdânî, a.g.e., s. 115.

61) Bk. Harîrî-zâde, a.g.e., vr. 209b; Vicdânî, a.g.e., s. 114.

62) Bu zat hakkında bilgi için bk. Nazmî, a.g.e., s. 228; Şeyhî, a.g.e., I, 547; Vassâf, a.g.e., III, 263; Hoça-zâde, a.g.e., s. 89; Mehmet Tâhir, *Meşâyih-i Osmanîyye*, s. 4; Mehmet Süreyyâ, a.g.e., III, 294; İsmâil Paşa, a.g.e., I, 493; Vicdânî, *Halvetîlik*, s. 116. Daha geniş bilgi için bk. Necdet Yılmaz, *Abdülehad Nûrî-i Sivâsî ve Mir'âtü'l-Vücd ve Mirkâtü's-Şühûd Adlı Eseri*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1993.

şar ederek Şemsiyye adıyla bir Halvetî şûbesinin doğduğunu, bilâhare Şemsiyye'den de Sivâsiyye şûbesinin ortaya çıktığını belirtmektedir⁶³.

Şemsiyye'den doğan bu şûbe aynı zamanda Şemsiyyenin tek ve son şûbesi olarak faaliyetini sürdürmüştür⁶⁴.

Fakaş Sivâsiyye şûbesi Abdülmecîd Sivâsî ve Abdülehad Nûrî, dönemlerinde İstanbul'da ve sâir bölgelerde kısa zamanda yayılmış olmasına rağmen, bu yaygınlığı ve şöhreti, onlardan sonra devam edememiştir.

Abdülehad Nûrî'nin halifelerinden Muhammed Nazmî(ö.1112/1701)⁶⁵ de bu husûsu dile getirirken şöyle demektedir: "*Fî zemâninâ bu tâife-i âlf-şân ve bu zümre-i ârifân-ı kerâmet-üvân ve bu câmi'-i kemâlât-ı insâniyye-i ilâhiyye olan mahbûb-ı cenâb-ı Rahmân, ekall-i kalîl, belki inkırâz mertebesine varmuştur*"⁶⁶. Muhammed Nazmî bu inkırâzın gerekçesini ise şöyle açıklamaktadır; "*Hak budur ki, mürsidler ümmî olub, evlâd-ı meşâyih seccâde nişin-i peder olalı, ekserî dervîşan, tağyirü'ş-şekli li-ecli'l-ekl etmişlerdir.*"⁶⁷

Abdülmecîd Sivâsî Miskâlu'l-Kulûb adlı eserinde diğer bütün tarikatlar şeriat dışına çıksalar da Kur'ân ve sünnete bağlılıklarından dolayı en son kendinin de mensûb olduğu Halvetiyye'nin kalacağını, İbn İsâ ve İbn Arabî'nin cifir hesabıyla bildirdiklerini söylemektedir⁶⁸. Sivâsî'nin söylediği anlamda diğer tarikatlerin şeriate bağlı kalıp kalmadıkları bir tarafa, onların varlıklarını devam ettirmeleri noktasında Muhammed Nazmî'nin şu değerlendirmesi dikkat çekicidir: "*Bizim zamânımızda, bu şerefli tâife (Halvetiyye), kerâmetleriyle tanınmış ârifler zümresi, ilâhî sıfatlara sâhib kâmil insanlar topluluğu çok azalmış, belki de inkiraz derecesine ulaşmıştır.*"⁶⁹

Muhammed Nazmî'nin *Hediyye*'yi kaleme aldığı târihin 1108/1599 olduğu dikkate alındığında daha o târihlerde bu tarikatın hangi durumda olduğunu tahmin etmek mümkündür.

Halvetiyye'nin, günümüzdeki durumu dikkate alındığında da bu tarikatın diğer tarikatlerden nüfûz ve te'sir bakımından daha etkin durumda olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

Netice itibarıyla Sivâsiyye şûbesi Muhammed Nazmî ile devam etmiş, bu zatın da 24 Şevval 1112 / 3 Nisan 1701 tarihinde vefatı üzerine⁷⁰ büyük oğlu Abdurrahman Rafî'â

63) Bk. Vassâf, *a.g.e.*, III, 256.

64) Sivâsî şûbesi meşâyihî ve faaliyetleri için bk. Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf, Süfi-ler, Devlet ve Ulemâ*, OSAV, İst. 2001, s. 202 vd.

65) Bu zat hakkında geniş bilgi için bkz. Osman Türer, *Türk Mutasavvıf ve Şairi Muhammed Nazmî*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankar, 1988.

66) Nazmî, *a.g.e.*, s. 72.

67) *a.g.e.*, s. 73.

68) Abdülmecîd Sivâsî, *Miskâlu'l-Kulûb*, İÜ Ktp., TY., nr. 2311, vr. 40b.

69) Nazmî, *a.g.e.*, s. 72.

70) Müstakim-zâde, vr. 59b; Şeyhî, II, 187.

onun makamında şeyh olmuştur⁷¹. Yirmi yıl bu görevde kaldıktan sonra, 1132/1720 yılının ortalarında evinde şehid edilmiştir⁷². Abdurrahman Raffî'â şehid edildikten sonra, ondan sülük alarak tekmil-i tarikat eden Abdülmecid Efendi onun makamında şeyh olmuştur. O da bu görevi on bir yıl ifa ettikten sonra, 1143/1730 yılında vefat etmiştir⁷³.

Halvetiyye'nin Sivâsiyye kolunun bu zatlardan sonra kimlerle devam ettirildiğine dair incelemeyi başka etüdlere bırakarak Hüseyin Vassâf Bey'in şu değerlendirmeleriyle konuyu tamamlamak istiyoruz:

Hüseyin Vassâf Bey Tomâr-ı Turuk-ı Aliyye'ye dayanarak, İstanbul'da zamanla bu şübeye mensûb kırk kadar zâviyenin teşekkül ettiğini haber verdikten sonra, bunların hayli şöret kazanmalarına ve Abdülehad Nûrî'nin zamanının müceddidi olmasına rağmen, tarikatın devamını sağlayacak kudretli hâlefler yetiştirilememiş olmasından dolayı, daha fazla yayılmadığı gibi, mevcûd zâviyelerinin de zamanla diğer kollara mensûb meşâyihin idaresine verildiğini ifade eder. Bu arada kendi zamanında bu şübeye mensûb olarak İstanbul'da sâdece Taşkasap'da Zibin-i sa'âdet Dergâhı'nın bulunduğunu, şeyhliğini de tarikat silsilesi Abdülehad Nûrî'ye ulaşan Seyyid Yûsuf Ziyâüddîn Efendi'nin yapmakta olduğunu, aslında bir nakşbendi zâviyesi olan bu dergâhda, aynı zamanda hatm-i hâcegan da okunmakta olduğunu zikreder⁷⁴. Yine Hüseyin Vassâf'ın ifade ettiğine göre, Yûsuf Ziyâüddîn Efendi'nin babası Kasım Efendi (ö.1326/1908) târihinde ölünceye kadar bu zâviyede şeyhlik yapmıştır. Halvetiyyenin yanısıra Nakşibendiyye tarikatına da mensûb olan bu zât Taşkasap'daki Nakşibendiyye dergâhında da onüç sene şeyhlik yapmıştır⁷⁵.

Aşağıda kendisinden bahsedeceğimiz Hüseyin Şemsi Güneren'in oğlu Dr. Mehmet Fatih Güneren Bey de bu zatla ilgili olarak şöyle bir hatırasını bize yazılı olarak gönderme lutfunda bulundu:

"1939 yılında Konya'dan İstanbul'a gelişimizden kısa bir süre sonra, rahmetli babam bizleri elini öpmek üzere bir zata götürdü. Bu zat Yusuf Ziyâüddîn Efendi idi. Aksaray Taşkasap'ta tramvay yolu üzerinde, Beyazıttan gelişe göre yolun sol tarafında ahşap bir binada ellerini öpmüştük. O zaman 10-11 yaşlarındaydım ve aradan çok zaman geçtiği için eşkalini tam olarak hatırlayamıyorum. Yalnız, nuranî bir siması olduğunu ve hanesindeki büyük fakirliği hatırlıyorum. Babam bizleri birkaç defa bayram ziyaretine götürdü. Vefatını bizlere büyük bir üzüntü ile haber verdi. Daha sonra 1940'lı yıllarda hazretin zannederim oğlu velveya kızının büyük bir zaruret içinde olduğunu, o zaman salgın halde olan tüberküloza yakalandıklarını, onlara yeterli yardıma gücü yetmediği için büyük ıstırap duyan rahmetli babamdan işitmiştik"

71) Müstakim-zâde, a.y.

72) Müstakim-zâde, vr. 60b.

73) A.y.

74) Krş. Vicdânî, *Halvetilik*, s. 117; Vassâf, a.g.e., III, 276.

75) Vassâf, a.g.e., III., 376.

Şemsiyye'nin İstanbul'da temsili ve Sivâsiyye ismiyle devamına bu şekilde değindikten sonra Abdülmecîd Sivâsî'den sonra Şemsiyye'yi Sivas'da temsile devam eden meşâyihe geçebiliriz.

D- Abdülmecîd Sivâsî'den sonra Şemsiyye'yi Sivas'ta Temsil Eden Meşâyih Silsilesi

Şemseddîn Sivâsî'den sonra Sivas'daki dergâhın başına geçen Abdülmecîd Sivâsî, vuku bulan dâvet üzerine İstanbul'a gidince kendisinden boşalan dergâhın post-nişinliğine sırasıyla şu zâtlar oturmuşlardır:

- 1- Hasan Çelebi Efendi (ö.1020/1611), (Şemseddîn Sivâsî'nin ortanca oğlu)
- 2- Müeyyedüddîn Efendi (ö.1070/1659) (Abdülmecîd Sivâsî'den tekmil-i tarikat eden Şemseddîn Sivâsî'nin küçük oğlu)
- 3- Halil Efendi (Müeyyed Efendi'nin büyük oğlu)
- 4- Ömer Efendi⁷⁶ (Halil Efendi'nin oğlu)
- 5- Müeyyedüddîn Sâni (Ömer Efendi'nin oğlu)
- 6- Ömer Sâni (Müeyyedüddîn Sâni'nin oğlu)
- 7- Ahmed Sûzî (ö.1246/1830) (Ömer Sâni'nin büyük oğlu)
- 8- Mehmed Behlûl Efendi (ö.1256/1840) (Ömer Sâni'nin küçük oğlu olup Ahmed Sûzî'den tarikat almıştır)
- 9- Hüseyin Efendi (ö.1279/1862)⁷⁷ (Mehmed Behlûl Efendi'nin oğlu olup Şemsi dergâhında okunagelen ilahilerin büyük bir kısmının bestekâridir.)
- 11- Ahmed Efendi (ö.1317/1899) (Hüseyin Efendi'nin büyük oğlu)
- 12- Şemseddîn-zâde Mehmed Efendi (ö. 1331/1912)⁷⁸. (Ahmed Efendi'nin büyük oğlu)
- 13- Hüseyin Şemsi (Güneren) (ö. 1376/1956) (Mehmed Efendi'nin büyük oğlu)

II- Şemsi Dergâhı Son Post-nişini Hüseyin Şemsi (Güneren)

Hüseyin Şemsi Güneren'in hayatıyla ilgili bilgileri sunmadan önce bu çalışmayı hazırlama gerekçelerim ve sözkonusu zat hakkındaki bilgileri temin hususunda kısa bir açıklamada bulunmak istiyorum.

76) Nazmî, *a.g.e.*, 116-117; Hoca-zâde, *a.g.e.*, s. 93.

77) Hoca-zâde'nin verdiği silsilede bu zatın ismi Şeyh Hüseyin Sâni olarak verilmiştir. kanaatimize göre bu zatın ismine "Sâni" ilavesini yapmamak gerekir çünkü kendisinden önce post-nişin olarak görev yapmış başka Hüseyin isminde birisi yoktur. Yine Hocazâde'nin verdiği silsilede bu zatla beraber Mehmed Behlûl Efendi'nin oğlu Şeyh İbrâhîm Nâibî (ö.1281/1864) ile İbrâhîm Nâibî'nin oğlu Ali Efendi (ö.1307/1889) post-nişin olarak verilmektedir, ancak M. Fatih Güneren'in verdiği listeye göre bu zatlar post-nişin olmamıştır. Bk. Receb-üs Sivâsî, *a.g.e.*, s. 100.

78) Hocazâde'nin verdiği silsilede bir zuhul eseri olsa gerek bu zatın ismi de Mehmed Zeki Behlûl olarak verilmektedir. Oysa yine Güneren'in tarafıma gönderdiği pederinin nüfus kaydına göre bu zatın ismi Şemseddîn-zâde Mehmed Efendi'dir. Buraya kadar verilen silsilenin Hocazâde kaydı için bk. Hoca-zâde, *a.g.e.*, s. 93-94.

Bir Türk Mutasavvıfı Abdülmecîd Sivâsî Hayatı Eserleri ve Tasavvufî Görüşleri, adlı çalışmamızın yayınlanmasından sonra Dr. Mehmed Fatih Güneren Bey bizi telefonla arayarak bu çalışmayı hazırlamamdan dolayı tebrik ve teşekkürlerini sunmuş ve Babası Hüseyin Şemsi Güneren'in Şemseddîn Sivâsî'nin onuncu göbek torunu olduğunu, hususi kütüphanesinde Şemseddîn Sivâsî'nin halifesi Abdülmecîd Sivâsî'ye ait yazma eserlerin bulunduğunu istenildiğinde bu eserlerden istifade edebileceğimizi belirtmiş, bu arada yine ellerinde mevcut aile kayıtları, Şeyh Müeyyed Efendi'nin kurduğu vakıfların mütevellilik kayıtları ile pederi Hüseyin Şemsi Güneren'in en yetkili ve olayların içinde ve son kuşaklara en yakın kişi sıfatıyla kendilerine yazdırdığı kayıtları esas alarak hazırladığı şecereyi tarafıma göndermişti. Bu değerli katkıları ve daha önce hazırlamış olduğum sözkonusu çalışmamızda yazılı kaynaklara istinaden verdiğimiz şecere kayıtlarını da tashihe imkan hazırladığı için Dr. M. Fatih Güneren Bey'e teşekkürü bir borç biliyorum.

Diğer taraftan Dr. Mehmed Fatih Güneren Bey'in yayına hazırlayarak bastırması olduğu ve tarafımıza gönderdiği pederinin derlemelerinden oluşan *Tasavvuf Mûsikîsinde Sivâsî İlhâileri* adlı eserle yine pederi tarafından hazırlanan ve Recep Sivâsî'nin *Necmü'l-Hüdâ* adlı eserinin tercümesi olan *Hidayet Yıldızı* adlı iki çalışmanın da takdiminde pederiyle ilgili bilgiler sunuyordu. Bu bilgiler sözkonusu zatın incelemeye değer mühim bir şahsiyet olduğunu gösteriyordu. Vaki daha sonraki görüşmelerimizde bu bilgilere ilave bilgileri de toplayıp bu önemli şahsiyeti ehline tanıtmaya cesaretinde bulunmak istediğimizi ve lütfederlerse bu bilgileri bize aktarmasını istirham ettik. Dr. M. Fatih Güneren Bey de bu bilgileri bizden esirgemeyip yazılı olarak tarafıma gönderdi. Aşağıda Hüseyin Şemsi Güneren'le ilgili aktaracağımız bilgiler ve hatıralar Dr. M. Fatih Güneren Bey'in bize gönderdiği metinlerden oluşmaktadır. Burada Dr. M. Fatih Güneren Bey'e tekrar minnet ve şükranlarımı arzettikten sonra şimdi Hüseyin Şemsi Güneren'in hayatıyla ilgili bilgileri takdime geçebiliriz.

a- Doğumu ve Tahsil Hayatı

1320/1902 tarihli nüfus tezkiresine göre, Sivas, Küçükminare Mahallesi, Tekke Sokağı, 42 numaralı hanede, Hicrî : 1304, Rumî : 1303, Milâdî : 1888 de dünyaya gelmiştir. Babası Şemseddin -zâde Mehmed Efendi, annesi Şerife Hanım'dır.

Yukarıda kendisinden bahsettiğimiz Halvetiyye tarikatı Şemsiyye kolu müessisi Şemseddîn Sivâsî'nin onuncu göbek torunudur.

İstanbul'da Mekteb-i Hukuk'ta tahsil görmüş, daha sonra Sivas'a dönüp, Merzifonlu Muallim Mehmet Hilmi Efendi'nin kızı Ayşe Sıdika Hanımla evlenmiş ve Nuriye, Hatice, Mehmet Behlül ve Mehmet Fatih adlarında dört evlât sahibi olmuştur.

Pederi Şeyh Mehmet Efendi'nin, Sivas vilâyet makâmında ikrâm edilen kahveyi içtikten sonra zehirlenme belirtileri ile vefâtından sonra Şemsî Dergâhı'nda post-nişin olmuştur.

Mânevi terbiye ve seyr-i sülûkunda önce Ağacıkzâde Hoca Mustafa Efendi'ye, daha sonra kâmil bir zât olan ve Dr. M. Fatih Bey'in belirttiğine göre kendisinden daima "Siyah Efendim" diye sözettiği "Siyâhi" Efendi'ye intisâb etmiştir.

Babasının 1332/1913 tarihinde vefatı üzerine Sivas'taki Küçük Minare (Güçük Minare) yanındaki tekkede post-nişîn olmuştur. Tekke ve zâviyeleri lağv eden kanunun kalbünden sonra dergâhı kapatarak şeyhlik hizmetlerine son vermiştir.

Soyadı Kanunu çıkınca, Şems-i Sivâsî Hazretlerinin lâkabı olan "Şems-i Azîz" soy adını almasına müsaade edilmediği için, "Şems-i Azîz" terkinin Türkçe karşılığı olan "Güneren" soyadını almıştır.

b- Memuriyet Hayatı

Dergâhın kapatılmasını takip eden sürede, ailenin vakıfları ve özel mülklerine vâki olan olumsuz müdâhaleler sonucu maddi sıkıntıya düştüğünden, geçimini temin etmek üzere, Sivas'tan hicret etmiş, Ankara'da Maarif Vekâleti'ne (Milli Eğitim Bakanlığı) ait 'Umumi Kütüphane'de memuriyet almıştır. Ankara'ya giderken ailesini Merzifona bırakmış, kızlarını Merzifon Amerikan Kız Koleji'ne vermiştir. 1935 Yılında Konya'daki Hazreti Mevlâna'nın Müze ve Kütüphanesine (o zamanki ismiyle, "Konya Âsâr-ı Afîka Müze ve Kütüphanesi") müdür muavini olarak atanmıştır. Buradaki dört yıllık memuriyeti süresinde, Bakanlık Gözcüsü olarak Alman ve Fransız arkeologlarının Antalya, Silifke, Kâhta ve Boğazköy'deki kazılarına iştirâk etmiştir.

1939 Yılında, Beyazıt Meydanı'nda, Ordu Caddesi ile Vezneciler yolunun arasındaki medresede bulunan 'İnkılâb Müze ve Kütüphanesi'ne müdür olarak atanmıştır. Burası daha sonra 'Belediye Müze ve Kütüphanesi' haline getirilmiş (Hali hazırda Hat Eserleri Müzesi olmuştur) ve Şişli'deki Atatürk Müzesi, Âşîyan'daki Tevfik Fikret Müzesi, Gazanferâğa Medresesi gibi müesseseler de buraya bağlanmıştır. 1954 Yılında emekli olana kadar bu görevde kalmıştır.

Dr. Fatih Güneren Bey'in naklettiğine göre, Kütüphaneye, Abdülbâki Gölpınarlı, Reşat Ekrem Koçu, İbrahim Hakkı Koşyalı gibi ilim adamları gelirlermiş. Hüseyin Bey, rahat etmeleri için onlara kendi odasında bir masa hazırlatmış. Hatta istedikleri kitapları kütüphane memurları ile ayaklarına getirtir, kahve, çay ikram edermiş.

c- Ahmed Tâhir Memiş Hazretlerinin İrşâd Dâiresine Girmesi

Dr. Fatih Güneren Bey babasının Ahmet Tahir Memiş (ö. 1954)⁷⁹ Hazretlerinin irşad dâiresine girmesiyle alakalı olarak şunları aktarıyor:

79) Bu zat hakkında geniş bilgi için bk. Y. Nuri Öztürk, *Son Devir Türk Tasavvufu ve Bosnalı Muhammed Tevfik Halveti*, Yeni Boyut, İst. 1991, s 33 vd.; Abdullah Kucur, "Hoca Ahmed Tahir Memiş Efendi", *Sahabe'den Günümüze Allah Dostları*, Şule Yay., İst. 1999, X, 44 vd.; Mustafa Özdamar, *Ahmet Amiş Efendi*, Kırk Kandil Yay., İstanbul 1997, s. 54 vd.

“Hüseyin Şemsi Beyin hayatındaki en önemli hâdise, 1939 da İstanbul’a gelişinden bir iki hafta gibi çok kısa bir zaman sonra, zamanının yüce vefîsi, Hoca Efendi Hazretleri olarak tanınmış Maraşlı Ahmet Tâhir Memiş Efendi Hazretlerinin elini öperek onun terbiyyet ve irşâd dairesine girmesidir. Hoca Efendi Hazretleri Beyazıt Camii arkasında bulunan ve Hüseyin Beyin çalıştığı müzenin hemen karşısında olan Beyazıt Umumî Kütüphane’sinde Tasnif Heyeti Başkanı idi. İstanbul’a gelişinden ancak birkaç gün sonra Mürşidini bulması göz önüne alınırsa, Hüseyin Beyin bu memuriyete tâyini, kendisine ezelden takdir olunmuş İlâhî bir lütf ve ihsân olmak gerekir. Hoca Efendi Hazretleri sık sık Hüseyin Şemsi Bey’in müzedeki odasını şereflendirir ve çok zaman tam bir sükût içerisinde gönül sohbetleri yaparlardı. Hüseyin Bey kendi eliyle kahve pişirip sunar, özel olarak Bebek’teki meşhur şekerciden aldığı ve Hazretin sevdiği badem ezmelerini ikrâm ederdi. Bu ziyaretlerden birinde tesadüfen bulunan Hüseyin Beyin büyük kızı Nuriye Hanım, babasına, neden konuşmadan oturduklarını sorunca, Hüseyin Bey cevaben: “Kızım, sohbet etmek için konuşmak şart değildir. Bizim sükûtumuzdan anlamayan, konuşmamızdan hiç anlamaz” demiştir.

Bir Gün Hoca Efendi Hazretleri Hüseyin Bey ve onun kardeşi Dr. Nuri Şemsi Bey ile müdür odasının Beyazıt Meydanına (o zaman mevcut olan fiskiyeli büyük havuza) bakan penceresi önünde otururlarken, caddeden geçen bir adamı görür ve Dr. Nuri Bey’e: “Nuri, evlâdım, yanında elli liran var mı?” diye sorarlar. Nuri Bey: “Var efendim” diyince, “Koş, şu geçen adama o elli lirayı ver” buyururlar. Nuri Bey koşar, Meydanın alt tarafında, şimdi Beyaz Saray binasının bulunduğu mekide adama yetişir, elli lirayı eline sıkıştırıp hiç bir şey söylemeden hızla geri döner. Adam arkasından koşup onu yakalar ve göz yaşları içinde: “Sen Hızır mısın? Karım ağır hasta, ilaçlar elli lira tuttu, param çıkışmadığı için alamadım, sen benim elli liraya ihtiyâcım olduğunu nereden bildin?” diyerek ona sarılır. Nuri Bey güç halle, adamın elinden kurtulur”.

Dr. Fatih Güneren Bey bir başka hatırasını da şöyle naklediyor:

“Hüseyin Bey bayram sabahları ailesine imamlık ederek büyük bir huşû’ ve manevi haz içerisinde bayram namazını kıldırır, bunu müteakip hemen Hoca Efendi Hazretlerinin elini öpmeye koşardı. Böyle bir bayram sabahı, Hazrete ziyârete gittikten sonra, mutâdî hilâfına bir kaç saat eve dönmedi. Tüm aile merak içinde kaldık. Eve dönüşünde anlattığına göre, huzûruna vardığında, Hoca Efendi Hazretleri bir kolunu yukarıya doğru kaldırıp hırkasının o taraftaki cebine işaret ederek: “Hüseyin, senden evvel ..... Bey ziyârete geldi, hırkamın cebine para koydu, bu paraları al, yolda gördüğün beklelere postacılara dağıt “ buyurmuşlar. Helâl olup olmadığı şüpheli bu paralara kendi mübârek ellerini sürmek dahi istemiyerek muhteşem bir verâ’ örneği vermişler. Hüseyin Bey de, o zaman için çok büyük bir meblâğ olan bu “bir tomar elli liralık banknotları” beki ve postacılara dağıtmak için Beyazıt, Lâleli, Aksaray arasında bir kaç saat dolaşmak zorunda kalmış.”

Dr. Fatih Güneren Bey Ahmet Tâhir Memiş Efendi ile ilgili hatıralarına şöyle devam ediyor:

“Hüseyin Beyin Hoca Efendi Hazretlerine bağlılığı, sevgi ve saygısı o kadar büyüktü ki, ilerliyen yaşına, şiddetli anfizemə bağlı nefes darlığına rağmen, Hoca Efendi Hazretlerinin Çengelköy tepelerindeki yazlıklarına ziyârete giderken taksiye binmeyi edebe aykırı görür, o yokuşu yürüyerek çıkardı Hoca Efendi Hazretlerinin âhirete intikâli kendisine büyük elem ve keder vermişti. Mürşidinin vefâtının hemen ertesi günü, Ahmed Tahir bey Hazretlerinden sonra mânevî emânetin sahibi olan Mustafa Özeren (ö. 1982)⁸⁰ Bey Hazretlerini ziyârete gitmiş, elini öpmek istemiştir. Mustafa Bey Hazretleri, tevâzu- en, “Siz benden yaşlısınız, ben sizin elinizi öpeyim” diyince, Hüseyin Bey cevâben: “Benim burnum koku almakta yanılmaz, Efendimin kokusu şimdi sizden neş’et ediyor, elinizi verin de öpeyim, herkesin içinde bana ayaklarınızı öptürmeyin” diyerek Hazretin ellerini öpmüştür. Bu Muhammedî koku, Hoca Efendi Hazretlerinin cenazesi Beyazıtın Fatih’e doğru çok kalabalık bir cemaatle omuzlarda taşınırken pek çok kişi tarafından da duyulmuştur.”

Dr. M. Fatih Bey bu hatırasına ilave olarak şunları söylüyor:

“Hoca Efendi Hazretleri hayatta iken, Mustafa Bey Hazretlerine, Hüseyin Şemsi Bey için : “Şemseddîn-i Sivâsî Hazretlerinin tâc-ı şerîfini bihamdillâh Hüseyin’e giydirdik Mustafa “ buyurmuşlardır. Böylece Hüseyin Şemsi bey pâk ecdâdının evlâd-ı sulbîsi olmak yanında evlâd-ı mânevîsi olmak şerefine de erişmiştir.”

d- Ahlakî Kişiliği

Dr. M. Fatih Güneren onun ahlakî kişiliği hakkında şunları anlatıyor:

“Hüseyin Şemsi Beyde çok derin ve sarsılmaz, aşk derecesinde bir Allah sevgisi, Resulullâh sevgisi, Ehl-i Beyt sevgisi, mürşidine sevgi ve tüm mahlûkata sevgi vardı. Evlâtlarına ve yakınlarına daima Resulullâh Efendimiz ve Ehl-i Beyt’ in muhabbet ve hizmetinden ayrılmayıp, her işte ve her zaman onların şefâat ve himmetlerine sığınmayı öğütlerdi. Konuşmalarının mihrini, canlı cansız bütün yaratılmışlara sevgi ve saygı, başkalarının hakkına riayet, doğruluk, dürüstlük, sabır, hoşgörü, affetme, aşırıktan kaçınma, özü sözü bir olma, hurafe ve yobazlıktan sakınma, Allaha ve Kur’an-ı Kerim’e katıksız iman ile sarılma, vatan ve millet sevgisi, milletin ve vakıfların hak ve mallarına asla zarar vermemek, gösterişten kaçınmak teşkil ederdi. Hüseyin Şemsi Bey ifrât ve tefritten sakınır, daima i’tidalle hareket ederdi. Sâkin konuşur, hiç bir zaman kaba ve galiz kelimeler kullanmaz, insanları çekiştirmezdi. Bir meclise girdiğinde, insanlar gayr-i ihtiyârî ayağa kalkarlar, saygı gösterirlerdi. Asık surat göstermez, daima tebessüm eder, fakat kakhaha ile gülmezdi. Sohbeti tatlı ve iç ferahlatıcı olur; meramını, eğitici, öğretici,

80) Bu zatla ilgili geniş bilgi için bk. Özdamar, a.g.e., s. 97 vd.; Abdullah Kucur, “Mustafa Özeren Efendi”, *Sahabe’den Günümüze Allah Dostları*, X, 298 vd.

yol gösterici ufak fıkralar ile anlatmayı yeğlerdi. İknâ kabiliyeti çok yüksekti. Türkçesi son derece akıcı, kelime hazînesi zengindi.”

Dr. M. Fatih Güneren, babasına ait hatıralarında onun vakıf mallarına karşı büyük hassasiyeti olduğunu, Eyüp Nişancı’sındaki Abdülmecid Sivâsi ve Abdülehad Nûri Hazretlerinin türbeleri etrafında bulunan Sivâsi Dergâhı’na ait vakıf arazinin, özel mülk haline getirilip satılmış olmasından büyük üzüntü duyduğunu anlatıyor ve devamlı bu türbeler hakkında bir hatırasını şöyle naklediyor:

“1950’li yıllarda, Şems-i Sivâsi Hazretlerinin yeğeni ve İstanbulda Halvetiyye-i Şemsiyye’nin Sivâsiyye kolunun bânisi olan Abdülmecid Sivâsi ve onun yeğeni Kutb-ul Akrab Abdülehad Nûri Hazretlerinin Eyüp Nişancı’sında bulunan türbeleri çok harap ve yıkılmak üzere idiler. Reşat Ekrem Koçu’nun İstanbul Ansiklopedisi’nde⁸¹ bu zevât hakkında babam tarafından yazılmış ilgili maddelerdeki karakalem resimler o günkü acıklı durumu aksettirmektedir. Bu resimlerde Abdülehad Nuri’nin türbesi etrafında gösterilen çalılık gibi bitkiler, aslında, sarı çiçek açan yaban gülleri idi. 1953 Yılında Amerika’ya ihtisasa gitmeden yaptığım vedâ ziyaretinde koparıp defterimin arasına koyduğum bir sarı gül hâlâ durmaktadır. Ağbeyim Y. Mimar Mehmed bey babama : “ Bu maddi imkânsızlıklar içinde nasıl etsek de bu türbeleri tamir ettirebilsek ?” diye sorduğunda, babam cevâben: “ Merak etme evlâdım. Onlar büyük zatlardır. Kendileri ne zaman isterlerse o zaman türbelerini tamir ettirirler” diye cevap vermişti. Nitekim zaman içersinde her iki türbe de, hayırsever insanların gayreti ile pırıl pırıl onarıldılar.”

e- İlmî Şahsiyeti ve Eserleri

Dr. M. Fatih Güneren Bey’in ifade ettiğine göre pederinin geniş tasavvufi bilgisi vardı. Arapça ve Farsçayı çok iyi bilirdi. Eski yazının ve hat san’atının her türünü rahatça okurdu. zamanında eski yazı uzmanı olarak tanınan kimseler, okuyamadıkları kitâbe veya kabir taşı yazılarında yardımını isterlerdi.

Hayatı boyunca nefes darlığı ve geçim sıkıntısı çekmiş, ailenin vakıflarına ve mülklerine haksız tasarrufları bertaraf edebilmek, ve İkinci Cihan Harbi’nin pahalılık, yokluk, kara borsacılık yıllarında ufak bir memur maaşısıyla ailesinin geçimini temin edebilmek, evlatlarına iyi bir eğitim verebilmek kaygusu ile, ilmi çalışmalara ayırabileceği zamanının büyük kısmını, torbalar dolusu evrakla uğraşarak mahkemelerde geçirmek zorunda kalmıştır. Bu yüzden, dağınık şiirlerini toplayıp yayımlayamamış, tasavvufî konulardaki birikimini yazıya dökmeye imkân bulamamıştır. Buna rağmen, ömrünün son yıllarında bazı önemli eserler hazırlamıştır. Maddî imkânsızlıklar sebebiyle sağlığında yayımlanmadığı bu eserler şunlardır::

1- Şeyh Receb Sivâsi’nin, Şemseddîn Sivâsi Hazretlerinin hayatını anlatan “*Necm-ül Hüdâ Fi Menâkıb-ış Şeyh Şems-id-din Eb-is Senâ*” adlı eserinin Arapçadan tercüme-

81) Bk. Reşat Ekrem Koçu, *İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul Yayınevi, İst. 1946, I/100.

si. Bu eser, "Hidâyet Yıldızı, Şems-ed-din-i Sıvâsî Hazretlerinin Menkıbeleri" adıyla 2000 yılında Dr. Fatih Güneren tarafından yayınlanmıştır.

2- Sivas'taki dergâhta icra edilen zikir merasimlerinde okunan ve çoğunun güfte ve bestesi Hüseyin Beyin babasının dedesi Şeyh Hüseyin Efendiye, 4 adedi de Hüseyin Şemsi Beyin kendisine ait olan 84 ilâhının güftelerinin ve notalarının tespiti ve yazdırılması. Türk Tasavvuf Mûsikîsi külliyyâtına katkı yapacak olan bu 84 adet ilâhiyi, nefes darlığı çekmesine rağmen, kendisi her ilâhiyi tekrar tekrar ve hiç bozmadan okumuş ve musikî ustalarına notalarını yazdırmıştır. Bu eser de, Dr. M. Fatih Güneren tarafından, "Tasavvuf Mûsikîsinde Sıvâsî İlâhileri" adıyla 2000 yılında yayına hazırlanarak bastırılmıştır⁸².

3 - *Fütüvvetnâme* (Zamanının Türkçe'sine sadeleştirme). Bu eser henüz yayınlanamamıştır.

f- Vefâtı

Hüseyin Şemsi bey, 1956 yılında, sağ kalp yetmezliği, üremi ve mide kanaması ile Hakk'a yürümüştür. Vefâtından hemen önce Mustafa Özeren Bey Hazretleri evi teşrif etmişler, Hüseyin Şemsi Bey, edep gereği, hasta ve bitkin halinden beklenmeyecek bir şekilde, doğrulup oturmuş, iki mübârek zât bir müddet konuşmuşlar. Hüseyin Bey ailesini, iki elini öptürerek, Mustafa Bey'e emânet etmiş. Sonra ikisi, "Hak'tan Hakk'a" diye zikir etmişler, daha sonra Mustafa Bey'e, "Haydi kardaşım birlikte söyliyelim" demiş beraberce "Mürşid Kişi Niyetine" "Mürşid Kişi Niyetine" diyerek cenaze namazını edâ etmişler. Mustafa Bey ayrılırken, holde, Hüseyin Beyin kızkardeşi Zehra hanım, "Evliyâ gibi kardeşim" diye ağlıyormuş, Mustafa Bey: " 'gibi'yi kaldır hanım" buyurmuş. Hüseyin Şemsi Bey, başını büyük oğlu Y. Mimar Mehmet Behlül'ün göğsüne dayayarak "Allah, Hû" ve "Hak'tan Hakk'a" diye zikre devam etmiş, Mustafa Bey Hazretleri evin kapısından çıkarılarken, Hüseyin Şemsi Bey de, Dünyâ evinin kapısından çıkıp ecdâd-ı pâk'ine kavuşmak üzere Hakk'a yürümüştür. Kabri Edirnekapı şehitliği'ndedir.

82) İsimleri geçen her iki eser de, PK. 233 Teşvikiye 80212 İstanbul adresinden ücretsiz olarak temin edilebilir.